

Economics and management Ekonomika ir vadyba

SOCIALINĖ EKONOMINĖ RAIDA IŠSIVYSCIOUSIOSE IR BESIVYSTANČIOSE ŠALYSE GLOBALIZACIJOS SĄLYGOMIS: ESMINIAI SKIRTUMAI

Mindaugas BUTKUS, Smiltė JONUŠAITĖ *

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Vilnius, Lietuva

Gauta 2020 m. sausio 13 d.; priimta 2020 m. balandžio 17 d.

Santrauka. Kadangi globalizacija tapo reiškiniumi kiekvienoje laisvojoje rinkoje, labai svarbu tirti ir analizuoti jo padarinius pasaulio valstybėms, kurie, tiesa, yra dvejetainiai. Dėl šių priežasčių, pagrindinis straipsnio tikslas – išanalizuoti globalizacijos poveikį ekonominiams procesams, pasireiškiantiems ekonomiškai stipriose ir ekonomiškai silpnose pasaulio šalyse. Siekiant realizuoti šį tikslą, metodologijos dalyje pateikti ekonominiai veiksniai (populiacija, kainų lygis, realusis vartojimas, prekių eksporto dalis), kurių empirinio tyrimo metu poveikis tiriamam realiajam BVP, turint omenyje, jog tai vienas pagrindinių ekonomikos rodiklių, apibūdinančių šalies ekonominę raidą. Empirinio tyrimo metu, naudojantis regresine analize, buvo nagrinėjamos 182 pasaulio valstybės, o tiriamas laikotarpis – nuo 13 iki 68 metų. Pagrindinė gautų rezultatų išvada, jog visi ekonominiai rodikliai yra reikšmingi ir darantys įtaką realiajam BVP, tačiau mažiausiai svarbus veiksnys iš paminėtų – realusis vartojimas. Akivaizdu, XXI a. sunku nepastebėti globalizacijos poveikio tiek kasdieninėje veikloje, tiek pasauliniu mastu, todėl ypač pastaruoju laikotarpiu yra dažnai kalbama apie viso pasaulio šalių susivienijimą dėl neigiamų globalizacijos padarinių reguliavimo. Išanalizavus, kurie ekonominiai veiksniai yra svarbūs ir veikiančios šalies ekonominę raidą labiausiai, didėja galimybė kontroliuoti augančius skirtumus tarp labiausiai ir mažiausiai išsivysčiusių pasaulio valstybių.

Reikšminiai žodžiai: ekonomika, raida, globalizacija, išsivysčiusios valstybės, besivystančios valstybės, skirtumai, socialinė ekonominė raida.

Įvadas

Nesunku pastebėti, kad globalizacija XXI a. tapo reiškiniumi visose laisvosios ekonomikos šalyse, todėl mokslinėje literatūroje neretai analizuojamas globalizacijos poveikis socialinei ekonominei raidai, būdingai tiek ekonomiškai stiprioms, tiek ekonomiškai silpnoms šalims. Tiesa, neretai teigiama, jog šis reiškinys leidžia tobulėti ir mokytis iš stipriausių pasaulio šalių dėl atsivėrusių uždarų šalių sienų, tačiau pastebima ir tai, kad globalizacija yra pernelyg pervertinama, nes ji neišsprendžia ištis svarbių pasaulyje problemų, tokių kaip skurdas, nepriteklius, socialinė nelygybė, badas ar karas (Vlados et al., 2018). Be to, tarptautinė ekonomika tampa per daug priklausoma nuo kai kurių nacionalinių institucijų, kurios atrodytų ne visada geba sukontroliuoti teigiamą ir neigiamą globalizacijos poveikį tiek išsivysčiusioms, tiek besivystančioms pasaulio valstybėms. Vadinasi, sunku nepastebėti globalizacijos padarinių tiek vietiniame, tiek pasauliniame kontekste, tačiau to poveikis gali būti dvejetainis – išsivysčiusios pasaulio valstybės pasižymi tvirtu ir pastoviu ekonomikos

augimu, tai nulemia tvirtą poziciją už globalizaciją, o besivystančios šalys pastebi, jog globalizacija nesukuria vienodų darnios plėtros sąlygų, dėl to ekonomiškai silpnos šalys yra išnaudojamos stipresnių, todėl atrodytų niekada negalėtų jų pasivyti ir sugebėti su jomis sėkmingai konkuruoti (Marra, 2016).

Tyrimo aktualumas: kadangi globalizacija tapo reiškiniumi kiekvienoje atviroje ekonomikoje, labai svarbu išanalizuoti jos kuriamus padarinius valstybėms bei kokią naudą ar kokius keblumus tai sukelia pasaulio ekonomikai. Žiūrint į dabartinę situaciją, kyla klausimas, kodėl kai kurios pasaulio šalys gali garantuoti savo gyventojams kokybišką ir pilnavertišką gyvenimą nuolat augančioje ir saugioje šalyje ir kodėl kai kurios šalys nesugeba generuoti augimo globaliame pasaulyje. Taip pat, atsižvelgiant į augantį globalizacijos poveikį pasauliui, svarbu atkreipti dėmesį į šio reiškinio sukeltas problemas, kurios būdingos ne tik ekonomiškai silpnoms valstybėms, bet ir stiprioms.

Tyrimo problema: kaip ir kodėl skiriasi globalizacijos poveikis išsivysčiusioms bei besivystančioms šalims.

*Autorius susirašinėti. El. paštas smiltejonusaite1@gmail.com

Tyrimo objektas: globalizacijos reikšmė ekonominiams procesams įvairiose šalyse.

Tyrimo tikslas: išanalizuoti globalizacijos poveikį ekonominiams procesams, pasireišiantiems išsivysčiusiose ir besivystančiose valstybėse.

Šiam tikslui numatomi darbo uždaviniai:

1. Remiantis ankstesniais tyrimais apibendrinti globalizacijos pasekmes šalių ekonomikoms.
2. Įvertinti problemas, su kuriomis susiduria tiek ekonomiškai stiprios pasaulio valstybės, tiek atsiliekančios.
3. Palyginti ekonomiškai stiprių bei silpnų pasaulio valstybių ekonominę globalizaciją, kurią matuoja KOF indeksas.
4. Pasinaudojus regresine analize, nustatyti ekonominių veiksnių (populiacijos, kainų lygio, realaus vartojimo, prekių eksporto dalies) įtaką pasaulio šalims.

Siekiant realizuoti užsibrėžtą tikslą, toliau analizuojamas teorinis požiūris, apibūdinantis globalizacijos pasekmes priklausomai nuo šalių išsivystymo lygio. Antrame skyriuje paaiškinta metodika, taikoma regresinei analizei tirti. Trečiame skyriuje pateikti pagrindiniai tyrimo rezultatai, o paskutinėje dalyje apibendrinamos tyrimo išvados.

1. Globalizacijos pasekmės išsivysčiusių ir besivystančių šalių ekonomikoms: teorinis požiūris

Tarptautinio valiutos fondo (TVF) publikacijoje, kurią parengė Nielsen (2011), yra plačiai ir aiškiai apibendrinamos trys skirtingos šalių klasifikacijos:

1. Jungtinių Tautų (JT) apibūdinama šalių klasifikavimo sistema.
2. Klasifikavimo sistema, kurią išskiria Pasaulio bankas (PB).
3. Šalių klasifikavimo sistema, kurią apibūdina TVF.

Siekiant išanalizuoti pagrindinius klasifikacijų bruožus bei jų tarpusavio skirtumus, toliau rašoma apie kiekvieną atskirai.

1.1. Išsivysčiusios ir besivystančios šalys: samprata ir klasifikacijos

Jungtinių Tautų apibūdinama šalių klasifikavimo sistema

Ši klasifikavimo sistema yra paremta žmogaus socialiniu raidos indeksu (HDI), sukurtu 1990 m. HDI – trijų rodiklių indeksas, įvertinantis valstybių pasiekimus:

1. ilgaamžiškumo;
2. išsilavinimo;
3. pajamų srityse.

Deja, politinė laisvė, asmeninis saugumas ir kiti panašūs aspektai, nors ir buvo Jungtinių Tautų atstovų pripažinti svarbiais, tačiau jie nebuvo įtraukti į minėtą indeksą dėl duomenų trūkumo. Ir nors metams bėgant ši sistema buvo tobulinama, struktūros pagrindas nesikeitė. Pagal 2010 m. duomenis 1 lentelėje parodyta HDI kintamųjų sandara.

1 lentelė. Žmogaus socialinės raidos indekso sudedamosios dalys (šaltinis: Čiegis et al., 2015)

Table 1. Components of the Human Development Index (source: Čiegis et al., 2015)

Rodiklis	Rodiklio apskaičiavimas
Gyvenimo trukmė	Remiantis būsima vidutine gyvenimo trukme šalyje
Išsilavinimas	Remiantis vidutine gyventojų mokymosi trukme bei laukiama vidutine gyventojų mokymosi trukme
Gyvenimo lygis	Remiantis BVP, tenkančiu vienam gyventojui (vietinę valiutą konvertuojant į JAV dol.)

Norint išnagrinėti, kurios konkrečiai pasaulio šalys yra labiausiai išsivysčiusios pagal JT skaičiuojamą indeksą, verta atkreipti dėmesį į 2018 m. skelbiamą HDI ataskaitą, kurioje stipriausios valstybės yra šios: Norvegija, Šveicarija, Australija, Airija, Vokietija, Islandija, Honkongas (SAR), Švedija, Singapūras bei Olandija.

Išanalizavus šią sistemą, pagal kurią JT skirsto šalis į išsivysčiusias ir besivystančias, įdomu panagrinėti ir kitą atvejį – Pasaulio banko (PB) šalių klasifikavimo sistemą.

Klasifikavimo sistema, kurią išskiria Pasaulio bankas

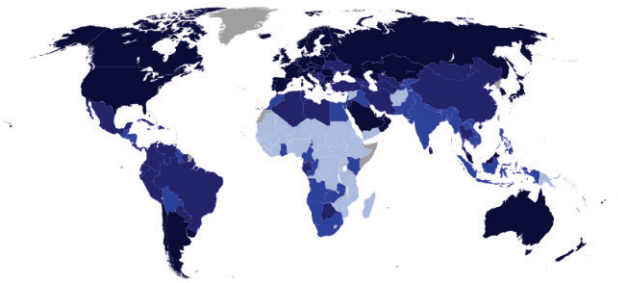
Nors 1978 m. Pasaulio banko šalių klasifikacija atrodė visai kitaip, lyginant su šių dienų skirstymu, verta paminėti, kad prieš kelis dešimtmečius PB klasifikacijos buvo tik trys: besivystančios, pramoninės bei naftą eksportuojančios šalys. Laikui bėgant, šios klasifikacijos buvo koreguojamos, o pagal 2018 m. skelbiamus duomenis PB šalis skirsto į:

1. Mažas pajamas gaunantis šalis, kurių BNP gyventojui siekia 1025 USD per metus.
2. Mažesnių vidutinių pajamų ekonomikas, kurių pajamos per metus svyruoja: 1026 USD ≤ BNP/gyv. ≥ 3995 USD.
3. Aukščiausių vidutinių pajamų ekonomikas, kai 3996 USD ≤ BNP/gyv. ≥ 12375 USD.
4. Aukštas pajamas gaunantis šalis, kurių BNP/gyv. ≥ 12 376 USD.

Verta pastebėti, PB šalių išsivystymo lygį skaičiuoja atsižvelgdamas tik į BNP/gyv. BNP – prekių / paslaugų, kurios buvo pagamintos valstybėje per tam tikrą laikotarpį, kaina. Beje, tiek pagal Jungtinių Tautų, tiek pagal Pasaulio banko atliekamą skaičiavimą tos pačios šalys užima ekonomiškai stipriausių pasaulyje valstybių gretas.

Šalių klasifikavimo sistema, kurią apibūdina TVF

Kaip ir PB, taip ir TVF laikui bėgant klasifikavimo sistema koregavo pagal tuo metu vyraujančius įvykius. Įdomu tai, kad nors Lietuva 2004 m. prisijungė prie ES, TVF Lietuvos nepripažino kaip išsivysčiusios valstybės, o tai padarė tik 2015 m. publikuotoje ataskaitoje „Uneven Growth – Short – and Long – Term Factors“ (2015). Taigi, TVF, kuri vertina šalių gyventojų pajamas, eksporto diversifikaciją, integraciją į finansų sistemą, šalis skirsto į išsivysčiusias,

1 paveikslas. Šalių išsivystymo lygis pagal HDI, kur tamsiausia mėlyna spalva simbolizuoja didžiausią išsivystymo lygį pasaulyje (šaltinis: Human Development Reports, 2018).
Figure 1. Level of development of countries according to HDI, where the darkest blue color symbolizes the highest level of development in the world (source: Human Development Reports, 2018)

besiformuojančias rinkos ekonomikas ir besivystančias. 2019 m. paskelbtoje ataskaitoje apie 2018 m. labiausiai išsivysčiusias valstybes TVF sąrašas sutampa su anksčiau nagrinėtų klasifikavimo sistemų duomenimis.

1 paveiksle pateikiama iliustracija, kuri vaizduoja visas pasaulio šalis bei jų išsivystymo lygį 2017 metais. Remiantis HDI duomenimis, didžiausias išsivystymo lygis Europoje, Australijoje ir Šiaurės Amerikoje, tačiau žemiausias – Afrikoje bei Azijos žemynuose.

Apibendrinant minėtų tarptautinių organizacijų sampratą apie šalių išsivystymą, galima teigti, kad nors šios trys institucijos šalių skirstymo metodus taiko skirtingus, tačiau, vienokiu ar kitokiu atveju, ekonomiškai stiprios pasaulio šalys pasižymi ne tik aukštais ekonominiais rodikliais, tačiau ir ilgesne žmonių gyvenimo trukme, palankiomis ir saugiomis gyvenimo sąlygomis, aukštu išsilavinimo lygiu, o silpnos pasaulio šalys atsilieka pagal įprastai visus skaičiuojamus rodiklius nuo valstybių lyderių.

1.2. Globalizacijos teigiami ir neigiami aspektai

Visos pasaulio valstybės gali būti dvejopos – išsivysčiusios arba besivystančios, nepaisant to, kokiais metodais remiantis buvo apskaičiuoti šalių pasiekimai. Dėl šios priežasties pirmiausia tikslinga įvertinti, kokie pagrindiniai teigiami ir neigiami globalizacijos aspektai, nepriklausomai nuo to, ar šalis yra išsivysčiusi, ar besivystanti.

Taigi, pirmiausia, *globalizacija – teigiamas reiškinys*, kadangi:

1. dėl globalizacijos poveikio pastebimas aiškus prekių bei paslaugų pasirinkimas, tai turi įtakos ir augančioms darbo bei darbo pasidalijimo galimybėms (Sunkad, 2019). Šiai situacijai įtakos turi tarptautinė rinka be sienų, nes didžiojoje pasaulio dalyje žmonės turi galimybę siųsti prekes iš bet kurios pasaulio valstybės, taip pat keliauti ar įsidarbinti įvairiose šalyse;
2. nuolat auga informacinės visuomenės reikšmė šiuolaikiniame kontekste, nes lyginant netgi labai trumpą laikotarpį (2014 m. ir 2016 m.) pastebimas didėjantis poreikis naudotis elektroninėmis paslaugomis, tokiomis kaip pajamų mokesčio dekla-

racijomis, su sveikata susijusiosiomis paslaugomis, darbo paieškos paslaugomis ar net gimimo / mirties / santuokos ar ištuokos liudijimų paslaugomis (IVPK, 2016). Apskritai informacinės erdvės galimybės stipriai paveikia komunikacinę ir kultūrinę sritį, kuri jungia viso pasaulio žemynus, sukuriant lengvai prieinamus internetinius išteklius, tokius kaip virtualaus muziejaus tinklo diegimas, kelionės, nuotolinis mokymasis ar darbas, tarptautinės diskusijos apie mokslines ar socialines problemas (Ivlev et al., 2016);

3. gerėja tarptautinės transporto / paslaugų infrastruktūros, tai stipriai atsispindi ir vietinėje aplinkoje, pavyzdžiui, Lietuvoje. Nacionalinės susisiekimo plėtros 2014–2022 metų programa atskleidžia pagrindinį tikslą – skatinti keleivių bei transporto priemonių judrumą tiek ES transeuropiniais keliais, tiek vietinės reikšmės transporto tinklu. Šie valstybės siekiai ir žingsniai skatina skaidresnę valstybės išiliejimą į pasaulinę rinką. Žinoma, paslaugų ir transporto infrastruktūros yra aktualios tarptautiniu mastu, nes šie veiksniai yra pagrindiniai, darantys įtaką tarptautiniam konkurencingumui (Bensassi et al., 2015). Pasak autorių, šių infrastruktūrų kokybė ir tai, kiek jos yra paplitusios (logistikos pasiskirstymas ir pajėgumas, privačių operatorių skaičius ir jų kokybė), paveikia kuriamas verslo strategijas šalyje, tai pat padeda didinti šalies vaidmenį tarptautinėje rinkoje;
4. mažėja ar bent jau yra reguliuojamos prekių ir paslaugų kainos dėl augančios konkurencijos globalizacijos sąlygomis. Sektoriai, kurie yra linkę konkuruoti kainomis, dėl varžovų strateginių veiksmų, taip pat dėl naujų konkurentų rinkoje gali iš esmės pakeisti to segmento funkcionavimą (Viglia et al., 2016). Pavyzdžiui, viešbučių rinkoje, kada vartotojai gali rinktis ir lyginti viso pasaulio viešbučių kainas internetu (Viglia et al., 2016).

Apibendrinant, globalizacijos reiškinys gali būti naudingas dėl daugybės aspektų: auganti konkurencija bei informacinė visuomenė, gerėjančios susisiekimo infrastruktūros ir reguliuojamos prekių bei paslaugų kainos, tačiau, kaip minėta anksčiau, globalizacijos poveikis gali būti dvejopas. Vadinasi, *globalizacija – ir neigiamas reiškinys*, kadangi:

1. pasaulio šalims neretai sunku išlaikyti geriausiai kvalifikuotus darbuotojus dėl emigracijos, t. y. laisvo žmonių judėjimo. Būtent dėl šio neigiamo globalizacijos aspekto pasaulio šalys susiduria su protų nutekėjimo problema, nes migracija skatina gamybos našumo mažėjimą, profesionalų mažėjimą, kuris neužtikrina pagrindinių poreikių įgyvendinimo, taip pat valstybės surenka gerokai mažiau pajamų į valstybės biudžetą, vadinasi, mažėja pajamos, kuriomis valstybė gali disponuoti (Lucas, 2015). Su neigiamomis emigracijos pasekmėmis sutiko ir Milton Friedman, kuris teigė, jog nevaržoma migracija turėtų būti leidžiama tik tuo atveju,

- jei ji nėra motyvuota pasinaudoti gerovės subsidijomis (Wong, 2016);
- neretai kompanijos yra linkusios pasinaudoti tarptautinių taisyklių spragomis, kada perkelia gamybos procesą į gerokai mažesnių mokesčių šalis vietoj to, kad pasirinktų mokėti mokesčius toje pačioje valstybėje (Europos Sąjungos Tarybos direktyva, 2017). Dėl šios priežasties yra prarandamos mokesstinės pajamos ES šalių vyriausybėse, dėl to globalizacija tampa naudingu reiškiniu tik didesnėms pasaulio bendrovėms;
  - pasireiškia ekonominė nelygybė, ją skatina globalizacijos neigiamas poveikis (Frėjūtė-Rakauskienė et al., 2013). Remiantis autoriais, tam tikros valstybės praturtėja dėl industrializacijos teigiamų aspektų, o kitos, pavyzdžiui, Indija, skursta, kada šalis niekaip neatranda būdų sustabdyti nusistovėjusią tvarką dėl religinės bei kultūrinės įvairovės ir kastų sistemos;
  - dėl sunkiai sureguliuojamo žaliavų naudojimo didėja aplinkos sąnaudos. Šis atvejis pastebėtas dar anglų ekonomisto A. C. Pigou (Miceikienė ir Besusparienė, 2016), kurio dėka buvo įvestas Pigou mokestis. Dėl šio mokesčio, naudojant ar gaminant prekę, pasitelkiant aplinką teršiančią technologiją, aplinkos teršėjai privalėjo susimokėti mokestį, lygų socialinių bei privačių sąnaudų skirtumui.

Pateikti tik keli pavyzdžiai, tačiau jie įrodo, jog globalizacija privalo būti vertinama žvelgiant ne tik kaip į naują teikiančią reiškinį, nes emigracija, tarptautinių taisyklių spragos, ekonominė nelygybė ir kiti neigiami padariniai apibūdina tamsiąją globalizacijos pusę.

1.3. Globalizacijos poveikis ekonomiškai stiprioms valstybėms

Kadangi globalizacija yra ypač painus reiškinys, jos poveikis priklausomai nuo kriterijų, taip pat gali būti dvejopas, t. y. paprastai pastebima, kad ekonomiškai stipresnės pasaulio valstybės pasižymi tokiomis savybėmis, kurios padeda šaliai vystyti ekonominę raidą, o ekonomiškai silpnos šalys negeba sukontroliuoti kliūčių, kurios stabdo jos augimą. Tad pagrindiniai veiksniai, kuriuos lemia globalizacijos poveikis ekonomiškai stabiliose šalyse:

- pažangi technologinė infrastruktūra, kuri prisideda prie įmonių klestėjimo bei bendros ekonomikos plėtos (Czernich et al., 2009). Dėl pažangesnių technologijų šalis pasižymi spartesniu informacijos apdorojimu, efektyvesniu pasiskirstymo sistemų reguliavimu, tai leidžia sumažinti kapitalo poreikius. Taip pat turint omenyje nuolat kintantį pasaulį globalizacijos kontekste, verta paminėti ir technologinio sprogimo sąvoką, ji apibūdina greitai plėtojamas ir plačiai pritaikomas technologijas, o tai sukuria didžiulį augimo potencialą trumpuoju / vidutiniu laikotarpiu (Šupa, 2018). Tokios patentuojamos technologijos būdingos Japonijoje, JAV, Korėjoje, Vokietijoje, Italijoje ir kt.;
- stabilus BVP rodiklis, kuris rodo valstybės išsivystymo lygį (Mačerinskaitė et al., 2016). Čia būtina

atkreipti dėmesį, jog esant normaliai būklei besivystančių šalių ekonomikos neretai auga sparčiau, lyginant su išsivysčiusiomis, dėl lyginimosi efekto. Tačiau kriziniu laikotarpiu silpnų šalių BVP smunka gerokai labiau dėl stipriai paveikiamų išorės veiksnių, o ekonomiškai stiprių šalių BVP kinta labai nežymiai net krizės metu (Urbšienė, 2012). Vertinant nominalų BVP/gyv., TVF 2019 m. duomenimis, stipriausios pasaulio šalys – Liuksemburgas, Makao SAR, Šveicarija, Norvegija, Islandija;

- dėl teigiamo globalizacijos poveikio ekonomiškai stiprios šalys pasižymi tinkama institucine aplinka, kuri apima nuosavybės teisių apsaugą, ekonomikos veiksmų koordinaciją, bendradarbiavimo skatinimą, sandorių sąnaudų mažinimą, korupcijos reguliavimą, makroekonominio stabilumo užtikrinimą (Jau-motte et al., 2013).

Vadinasi, pažangi technologijų infrastruktūra, stabilus BVP rodiklis bei tinkama institucinė aplinka – vieni pagrindinių bruožų, kuriais pasižymi ekonomiškai stiprios pasaulio valstybės dėl teigiamo globalizacijos poveikio.

1.4. Globalizacijos poveikis ekonomiškai silpnoms valstybėms

Toliau pateiktos pagrindinės kliūtys (įprastai būdingos besivystančioms šalims), kurios prisideda prie valstybių negebėjimo konkuruoti pasaulinėje rinkoje globalizacijos kontekste:

- išteklių trūkumas arba neteisingas jų panaudojimas sukelia ypač daug bėdų pasaulinėje rinkoje. Įprasta būtų manyti, kad šalys, pasižyminčios gausiais išteklių resursais, tarsi turi daugiau galimybių lyderiauti tarptautinėje rinkoje, todėl gamtinių išteklių neturinčioms šalims kyla problemų neturint nei ariamos žemės, nei energijos bei kitų išteklių, siekiant konkuruoti su ekonomiškai stiprioms bei globalioms pasaulio šalims. Kita vertus, yra pavydžių, kurie įrodo, jog šalys, kurios nors ir turi pakankamai gamtos išteklių, vis dėlto negeba jų tinkamai išnaudoti ir garantuoti ekonomikos augimo (Badeeb et al., 2017). Tokių valstybių pavyzdžiai: Angola, Nigerija, Venesuela. Beje, šis reiškinys įgavo terminą – „Gamtos išteklių prakeikimas“, kas įrodo situacijos paradoksalumą. Bet kuriuo atveju, globalizacijos kontekste išteklių neturėjimas arba negebėjimas jų tinkamai išnaudoti trukdo pasivyti ar konkuruoti su kitomis šalimis;
- krizės laikotarpiai besivystančias šalis paveikia labiau, lyginant su išsivysčiusiomis. Kaip ir minėta anksčiau, silpnos šalys yra labiau paveikiamos išorės veiksnių, todėl ypač kapitalo rinkoms būdingos nuosmukio tendencijos ilgesnį laiką (Levišauskaitė ir Safonovas, 2018). Vadinasi, šį bruožą galima priskirti prie globalizacijos neigiamų padarinių, būdingų ekonomiškai silpnoms pasaulio šalims, nes dėl lėtesnio ir sunkesnio atsigavimo laikotarpio globalioje pasaulinėje rinkoje besivystančios šalys negeba efektyviau ir sparčiau įsilieti į tarptautinę rinką;

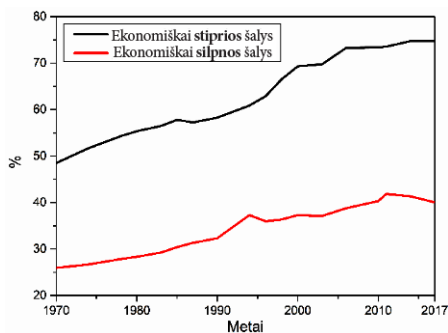
3. dėl atsiradusios neigiamos globalizacijos įtakos silpnos pasaulio šalys, kurioms neretai būdingi diktatoriški režimai, yra linkusios prašyti finansavimo ir skolų nurašymo stichinių nelaimių metu. Tokiu atveju gilėja skurdo riba, kada finansavimas didžiosios gyventojų dalies nepasiekia (Bettin ir Zazzaro, 2016). Vadinasi, auga ir skirtumai tarp pasaulio šalių globalizacijos kontekste.

Norint apibendrinti, galima teigti, jog dėl neigiamo globalizacijos poveikio besivystančios pasaulio valstybės susiduria su įvairiomis problemomis, kurias sukontroliuoti ir reguliuoti atvirame pasaulyje be sienų su laiku darosi vis sudėtingiau.

1.5. Globalizacijos poveikis socialinei ekonominei raidai išsivysčiusiose ir besivystančiose šalyse

Ilgalaikis socialinei ekonomikos raidai plėtoti skirtas strategijos tikslas – integracija į tarptautines erdves ir nuoseklus prisitaikymas globalizacijos procese (Melnikas, 2015). Būtent dėl šių priežasčių silpnosios, taip pat mažesnių rinkų valstybės, siekdamos ekonominės raidos, yra linkusios laikytis vertybių, kurios yra tokios: demokratijos bei humanistinės vertybės, ekonominės gerovės ir nacionalinio saugumo principai, inovacijų, technologijų pažangos ir žmogiškųjų išteklių, kultūrinių mainų siekiai. Valstybės yra linkusios integruotis į tarptautinę rinką dėl jos suteikiamų galimybių šalies plėtrai, kur ypač didelį vaidmenį atlieka augantis tarptautinių ekonomikos institucijų skaičius, tarptautinių korporacijų galia ir finansų bei prekybos internacionalizacija. Dėl to, kad vienos šalys yra ekonomiškai stipresnės / silpnosnės, bei dėl to, kad atitinkamai vienos rinkos yra atviresnės ir kitos, atvirkščiai, uždaresnės, ekonominė globalizacija, kurią matuoja KOF indeksas, atrodo skirtingai. Apskritai vertinant, aukštų pajamų valstybės yra labiau integruotos į pasaulinę rinką globalizacijos kontekste, o besivystančių šalių globalizacijos lygis yra mažesnis (2 paveikslas).

Šio instituto duomenimis, 2017 m. globaliausios šalys: Singapūras, Olandija, Belgija; o mažiausiai paveiktos globalizacijos: Naujoji Kaledonija, Puerto Rikas, San Marinas.

2 paveikslas. Ekonomiškai stiprių ir silpnų šalių KOF indeksas, matuojantis ekonominę globalizaciją 1970–2017 metais (šaltinis: KOF Šveicarijos ekonomikos institutas, 2019)

Figure 2. KOF index of economically strong and weak countries, which measures economic globalization in 1970–2017 (source: KOF Swiss Economic Institute, 2019)

Iš to galima daryti išvadą, jog globalizacija bei jos sukeliamas poveikis išsivysčiusiose ir besivystančiose šalyse skiriasi. Ekonomiškai stipresnės pasaulio šalys yra labiau integruotos į pasaulio rinką, jos yra labiau paveikiamos tarptautinių organizacijų. Na o atsilikusios šalys dėl vidinėje rinkoje kylančių problemų negeba pasivyti ir tampa globalizacijos reiškinio aukomis. Beje, yra ir daugiau priežasčių, kodėl globalizacijos poveikis yra mažiau jaučiamas silpnosnėse ekonomikose. Jos išvardytos toliau.

Netinkama *mokslinė infrastruktūra*, kur esamos technologijos yra adaptuojamos, o ne kuriamos ir plėtojamose inovatyviausios technologijos (Pham et al., 2010).

Švietimas ir jo kokybė – kada negebama užtikrinti palankių švietimo sąlygų. Tokios šalys yra Gruzija, Liberija, Libija ir kitos. Pavyzdžiui, UNICEF duomenimis, dėl Liberijoje vykusio civilinio karo, kuris truko net 14 metų, buvo likusios tik kelios veikiančios mokyklos, o daugelis mokytojų išvyko iš Liberijos arba pakeitė darbo pobūdį. Dėl šių priežasčių sudėtinga būtų tikėtis iš naujosios kartos kvalifikuotos darbo jėgos ar kuriamų inovacijų, o tai gerintų šalies ekonominę būklę globalizacijos sąlygomis.

Darbo rinka, kurioje nėra būtino efektyvumo ir lankstumo užtikrinimo. Tai ypač svarbus rodiklis, nes darbo rinka atspindi šalies ekonomikos išsivystymo lygį, tam tikro laikotarpio valstybės / įmonių / darbuotojų interesų suderinamumą, tai padeda užtikrinti darbo vietų kūrimą, įgūdžių įgijimą ir žmogiškojo kapitalo augimą bei iš darbo gaunamų pajamų kilimą (Tomaševičienė ir Staroselskaja, 2018).

Nepalanki *socialinė aplinka*, kuri gali būti vadinama tiesioginiu žmogaus gerovės šaltiniu. PB nurodo, jog teisingas darbo vietos užtikrinimas padeda kelti integracinę ekonomikos augimą, efektyvus išteklių naudojimas ir taršos prevencija užkerta kelią pavojui šalies gyventojams bei ekosistemų funkcijoms, o sveiki darbuotojai kelia darbo jėgos našumą. Taip pat socialinė aplinka turi įtakos gyventojų ilgaamžiškumui bei populiacijos dydžiui. Pavyzdžiui, pagal 2009 m. Jungtinių Tautų skaičiavimus, Angolos gyventojų vidutinė gyvenimo trukmė siekia tik apie 52 metus, o Italijos net 83 metus.

Galima teigti, kad nurodyti kriterijai padėjo išryškinti vyraujančius skirtumus tarp ekonomiškai stipriausių ir ekonomiškai silpniausių šalių bei ten būdingą globalizacijos įtaką. Tiesa, pasaulyje susikūrusių tarptautinių organizacijų bei institucijų vienas iš tikslų – padėti mažai ar visai neišsivysčiusioms šalims pasivyti tarptautinę rinką ir jos vidurkius. Pavyzdžiui, Europos Sąjunga padeda Afrikos Sąjungai (AS) pasiekti demokratinę valdymą, sukurti integracijos strategiją, kuri palengvintų kelią į globalų pasaulį. Tam 2013 m. AS sukūrė globalią programą „Darbo tvarkė 2063“. Todėl, pasak Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos (2015), pasauliui potenciali strateginė partnerė AS ateityje turėtų užtikrinti savo gyventojams taiką, saugumą bei socialinę raidą. Visgi galima teigti, jog, siekiant išspręsti bei reguliuoti globalizacijos sukeltas neigiamas pasekmes, vienas iš pagrindinių žingsnių tikslo link – suvienyti visas pasaulio šalis, tam pastaruoju metu yra skiriama ypač daug dėmesio.

2. Metodologija

Išanalizavus teorinę dalį, būtina išnagrinėti konkrečius ekonominius rodiklius ir jų sąveiką atsižvelgiant į šalies išsivystymo lygį. Šiam tyrimui buvo parinkti šie veiksniai:

$$\ln BVP_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 POP_{1i,t} + \beta_2 RCONNA_{2i,t} + \beta_3 PL\_DA_{3i,t} + \beta_4 CSH\_X_{4i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

čia $\ln BVP_{i,t}$ – priklausomasis kintamasis, šiuo atveju – realusis BVP, kuris buvo logaritmuotas (tai parodo procentinį reikšmės pokytį); β_0 – modelio konstanta; $POP_{1i,t}$ – nepriklausomasis kintamasis, šiuo atveju – populiacija; $RCONNA_{2i,t}$ – nepriklausomasis kintamasis, šiuo atveju – realusis vartojimas (lyginamas su 2011 m. nacionalinėmis kainomis); $PL\_DA_{3i,t}$ – nepriklausomasis kintamasis, šiuo atveju – kainų lygis, kur PPP/valiutos kursas; $CSH\_X_{4i,t}$ – nepriklausomasis kintamasis, šiuo atveju – prekių eksporto dalis, įvertintas dab. PPP; $\varepsilon_{i,t}$ – kiti nestebimi kintamieji, kurie gali paveikti priklausomąjį kintamąjį;

Į regresinę lygtį įtrauktas nepriklausomasis kintamasis – populiacija, kadangi daroma prielaida, jog kuo didesnė populiacija, tuo šalies išsivystymo lygis yra žemesnis. Šiuo atveju populiacija yra išreikšta milijonais, nes tik tokį matavimo vienetą pateikia Groningeno augimo ir plėtros centras (ang. *Groningen Growth and Development Centre*), iš kur buvo imami duomenys šiam tyrimui. Realusis vartojimas, kainų lygis bei eksportas į analizę buvo įtraukti dėl to, jog buvo daroma prielaida, kad kuo šie ekonominiai veiksniai yra labiau augantys, tuo išsivystymo lygis šalyse yra didesnis.

Vadinasi, taikant šią lygtį tikrinamas nepriklausomųjų kintamųjų poveikis realiajam BVP. Hipotezės:

$$\begin{array}{l} H_0 : \beta_2 = 0 \\ H_0 : \beta_3 = 0 \\ H_0 : \beta_4 = 0 \end{array} \longrightarrow H_0 \text{ teigia, jog modelis yra reikšmingas}$$

$$\begin{array}{l} H_0 : \beta_2 = 0 \\ H_0 : \beta_3 = 0 \\ H_0 : \beta_4 = 0 \end{array} \longrightarrow H_1 \text{ teigia, jog modelis nėra reikšmingas}$$

Taip pat svarbu žinoti, jog šio tyrimo metu analizuojamos 182 pasaulio valstybės, tiriamasis laikotarpis nuo 13 iki 68 metų. Pavyzdžiui, už tokį ilgą laikotarpį duomenis pateikia Vokietija (1950–2017), Danija (1950–2017), Dominikos Respublika (1951–2017) ir daugelis kitų. Siekiant įvertinti, ar pasirinktas modelis – reikšmingas, yra būtinybė patikrinti autokoreliaciją, skerspjūvio priklausomybę, ryšį tarp kintamųjų, modelio suderinamumą, heteroskedastiškumo savybę bei liekamųjų paklaidų normalumą.

Pirmiausia, reikšminga įvertinti *autokoreliaciją*, t. y. neturėtų būti koreliacijos tarp tos pačios eilutės narių. Tam patikrinti įmanoma taikyti ne vieną būdą, tačiau visais atvejais yra tikrinama nulinė hipotezė, kad autokoreliacija neegzistuoja (vadinasi, H_1 atvirkščiai – autokoreliacija egzistuoja). Šį kartą taikomas Durbin'o ir Watson'o

testas, kuris yra plačiai paplitęs metodas, norint patikrinti autokoreliaciją (Lietuvos HSM duomenų archyvas, 2019).

Tada būtina įvertinti *Pesaran CD testą*, kuris parodo, ar egzistuoja skerspjūvio priklausomybės įtaka modelyje.

Nenorint nepastebėti ryšio tarp kintamųjų, kada jis yra, arba atvirkščiai, pastebėti ryšį, kada jo nėra, būtina patikrinti, ar duomenys yra *homoskedastiški*. Šiam tyrimui pasirinktas įprastai taikomas Breusch'o ir Pagan'o testas, kuris yra reikšmingas, nes kintamųjų yra nedaug, kitu atveju grafikai būtų informatyvesni (Lietuvos HSM duomenų archyvas, 2019). Taigi, taikant šį testą yra tiriama nulinė hipotezė, jog homoskedastiškumas egzistuoja.

F bei Hausmano testai parodo, ar modelis (bei kuris modelis – atsitiktinis ar fiksuotas) yra tinkamas ir vienodai suderintas. H_0 teigia, jog individualus modelis neturi jokio ryšio su kitais regresoriais modelyje, o neigiamas hipotezės atmetimas rodo, jog fiksuotam modeliui turėtų būti teikiama pirmenybė.

Heteroskedastiškumo savybė – egzistuojančios dispersijos, kintančios laiko momentais.

Liekamųjų paklaidų normalumas, kuris šiuo atveju bus analizuojamas, naudojantis grafiku, kadangi tokiu būdu sumažėja rizika netiksliai apskaičiuoti ar interpretuoti gautus rezultatus, o grafikas padeda nesunkiai įvertinti tiesės padėtį kreivėje. Kita vertus, paklaidų normalumui atskleisti būtų galima atlikti ir Shapiro ir Wilko testą, tačiau esant didelei imčiai grafikas yra kiek informatyvesnis (Lietuvos HSM duomenų archyvas, 2019).

Ir galiausiai, pasinaudojus $\ln$ funkcija, yra tikrinamas determinacijos koeficientas, p bei kitos reikšmės, įrodančios funkcijos tinkamumą su pasirinktais veiksniais.

3. Empirinis tyrimas

Remiantis parengta metodika, toliau pateikti naudojant *RStudio* programą gauti rezultatai (2 lentelė).

Atsižvelgiant į gautus rezultatus, padarytos išvados.

Pirmiausia reikia pastebėti determinacijos koeficientą, kuris parodo, kiek procentų Y galima paaiškinti pasitelkiant nepriklausomuosius kintamuosius. Įdomu tai, jog R^2 turi būti $> 0,25$, tačiau nagrinėjamu atveju ne visos gautos reikšmės tenkina šią nelygybę, nors nepriklausomieji kintamieji yra labai reikšmingi (išskyrus realųjį vartojimą). Šią situaciją būtų galima paaiškinti taip, jog realųjį BVP veikia labai daug ekonominių veiksnių, o nagrinėjami nepriklausomieji kintamieji, nors ir yra reikšmingi, tačiau jie nėra vieninteliai.

Įvertinant autokoreliaciją, reikėtų turėti omenyje, jog jei DW reikšmė yra tarp 1,5 bei 2,5, tada nulinė hipotezė yra neatmetama – autokoreliacija neegzistuoja (Čekanavičius ir Murauskas, 2014). Vadinasi, nagrinėjamu atveju koreliacija tarp tos pačios eilutės narių egzistuoja, ir papildant tyrimą reiktų atlikti jau anksčiau minėtą pirmųjų skirtumų metodą.

Skerspjūvio elementų priklausomybei patikrinti buvo atliktas Pesaran CD testas, kuris parodė, jog skerspjūvio priklausomybė egzistuoja (rezultatą galima matyti, tikrinant Z reikšmę lentelėje).

2 lentelė. Regresinės analizės rezultatai (šaltinis: sudaryta autoriaus)
Table 2. Results of regression analysis (source: compiled by the author)

	Fiksuotas modelis		Atsitiktinis modelis		Mažųjų kvadratų modelis
	Individualus	Laiko eilutė	Individualus	Laiko eilutė	
Realusis BVP					
Įverčiai			9,1044	9,6539	9,4417
Pr (> t) / Per (> z)			<0,00000000000000022***	<0,00000000000000022***	<0,00000000000000022***
Populiacija					
Įverčiai	0,0041549	0,0043903	0,0042039	0,0015773	0,0046024
Pr (> t) / Per (> z)	<0,00000000000000022***	<0,00000000000000022***	<0,00000000000000022***	0,000006477***	<0,00000000000000022***
Realusis vartojimas					
Įverčiai	0,000000000000631	0,00000092991	0,000000034163	0,000000029782	0,00000091757
Pr (> t) / Per (> z)	0,989724	<0,00000000000000022***	0,831087	0,290227	<0,00000000000000022***
Kainų lygis					
Įverčiai	2,2328	0,57907	2,2280	0,37257	1,2421
Pr (> t) / Per (> z)	<0,00000000000000022***	0,0000000754***	<0,00000000000000022***	0,0000009904***	<0,00000000000000022***
Prekių eksporto dalis					
Įverčiai	0,14405	0,008691	0,13941	0,25471	0,02167
Pr (> t) / Per (> z)	0,001665**	0,7283	0,002337**	0,001805**	0,1389
Rezultatai					
Det. koef.	0,48432	0,25082	0,48016	0,19271	0,27523
Pakoreguotas det. koef.	0,47459	0,24546	0,47995	0,19239	0,27494
F / chisq	F:2300.78	F:829.718	Chisq:9217.59	Chisq:642.423	F: 947.462
P reikšmė	<0,00000000000000022	<0,00000000000000022	<0,00000000000000022	<0,000000000000000222	<0,00000000000000022
DW	0,17669	0,004687	0,17215	0,050016	0,050016
Z reikšmė	185,66	164,5	186,23	677,76	336,08

Breusch'o ir Pagan'o testo gauti rezultatai parodo, jog duomenys, analizuojami šiuo atveju, yra reikšmingi (3 lentelė).

Dėl šios priežasties tolesnis žingsnis – atlikti F bei Hausmano testus, kurie parodo, kuris modelis yra suderintas (fiksuotas ar atsitiktinis). Pasinaudojus statistine programa ir gavus rezultatus, pagrindinė išvada, jog *fiksuotas modelis* yra reikšmingas nagrinėjamu atveju.

Įvertinant heteroskedastiškumą, svarbu, jog duomenys tilptų intervale [-3; 3], tad galima teigti, jog fiksuotas modelis šią sąlygą tenkina (3 paveikslas).

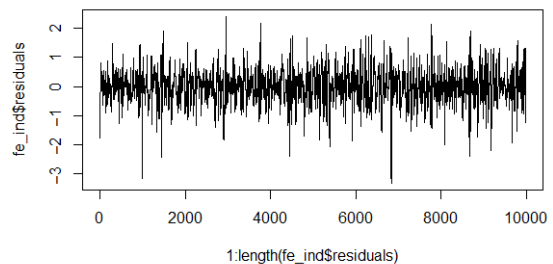
Norint įvertinti paklaidų normalumą, būtina sąlyga – modelio duomenys turi būti išsidėstę tiesės linijoje. Deja, gautas rezultatas parodė, jog nors duomenys ir nėra plačiai išsidėstę, tačiau yra lengvai pastebimų nukrypimų, todėl galima teigti, jog paklaidos nėra normaliai išsidėsčiusios. Ir paskutinis žingsnis – įvertinti lm funkcijos rezultatus, kurie pateikti 4 lentelėje.

Modelis yra reikšmingas, kadangi beveik 94 % Y galima paaiškinti pasitelkiant nepriklausomuosius kintamuosius. Visgi reikėtų turėti omenyje, jog nors nepriklausomieji veiksniai ir yra reikšmingi, tačiau analizėje turėtų būti tiriama ir daugiau veiksnių, nes šalies išsivystymą lemia daugybė veiksnių, išreikštų statistiniais duomenimis, tačiau nereikėtų pamiršti ir tų veiksnių, kurių į tyrimą įtraukti neįmanoma: geografinės padėties, politinio režimo, istorinės raidos ir kitų.

3 lentelė. Breusch'o ir Pagan'o testo rezultatai (šaltinis: sudaryta autoriaus)

Table 3. Breusch-Pagan test results (source: compiled by the author)

> plmtes (pooled, type = 'bp')
Lagrange Multiplier Test – (Breusch-Pagan) for unbalanced panels
Data: log(cdgpe) ~ pop + rconna + pl_da + csh_x
Chisq = 194060, df = 1, p - value < 0,000000000000000222
Alternative hypothesis: significant effects

3 paveikslas. Fiksuoto modelio heteroskedastiškumas (šaltinis: RStudio, n.d.)

Figure 3. Heteroskedasticity of the fixed model (source: RStudio, n.d.)

4 lentelė. LM funkcijos rezultatai (šaltinis: sudaryta autoriaus)
Table 4. LM function results (source: compiled by the author)

Determinacijos koeficientas	Koreguotas determinacijos koeficientas	F statistika	P reikšmė
0,9373	0,9361	791,8	<0,0000000000000000222

Išvados

XXI a. yra įprasta visas pasaulio šalis skirstyti į dvi pagrindines grupes pagal jų išsivystymo lygį: išsivysčiusias ir besivystančias valstybes. Remiantis 2018 m. duomenimis, stipriausios pasaulio šalys yra šios: Norvegija, Šveicarija, Australija, Airija, Vokietija, Islandija, Honkongas (SAR), Švedija, Singapūras bei Olandija.

Palankios technologinė, mokslinė ir institucinė infrastruktūros, tinkamas švietimas, palanki darbo rinka ir institucinė aplinka, gausūs išteklių ir daugelis kitų veiksnių kuria augančią, stabilią ir klestinčią ekonominę būklę, tai skatina migraciją, tiesiogines užsienio investicijas bei technologinį perdavimą šiose šalyse. Visi šie ir kiti anksčiau paminėti veiksniai yra priskiriami teigiamiems globalizacijos padariniams, kurie yra dažniau pastebimi išsivysčiusiose pasaulio šalyse.

Kita vertus, globalizacijos reiškinys yra dvejopas, kadangi dėl globalizacijos neigiamų padarinių (auganti emigracija, neprogresuojanti darbo rinka, institucinė aplinka ir kt.) besivystančios šalys negeba pasivyti šalių lyderių, dėl to auga skirtumai tarp išsivysčiusių ir besivystančių šalių.

Remiantis besivystančių ir išsivystančių šalių bruožais globalizacijos kontekste, tyrimą buvo įtrauktas ir ekonominės globalizacijos palyginimas, kurį matuoja KOF indeksas. Padaryta išvada – kuo šalys yra labiau išsivysčiusios, tuo jos labiau paveiktos globalizacijos ir, atvirkščiai, ekonomiškai silpnos šalys yra uždaresnės ir atlieka mažesnę vaidmenį globalioje rinkoje.

Turint omenyje išnagrinėtą teorinę dalį, buvo tiriamas populiacijos, realiojo vartojimo, kainų lygio ir prekių eksporto dalies poveikis realiajam BVP. Pirmiausia, populiacija – reikšmingas ekonominis veiksnys, vadinasi, kuo didesnė populiacija, tuo išsivystymo lygis yra aukštesnis (remiantis tuo, jog priklausomasis kintamasis yra bendras BVP, tačiau ne BVP/gyv.). Realusis vartojimas yra mažiausiai reikšmingas nepriklausomasis kintamasis, vadinasi, klaidinga būtų manyti, jog augantis vartojimas yra pakankamas veiksnys, galintis bent iš dalies nulemti šalies išsivystymo lygį. Prieš laida, jog augantis kainų lygis bei eksportas parodo šalies išsivystymą, pasitvirtino, nes abu šie veiksniai yra reikšmingi, remiantis nagrinėtos regresinės analizės rezultatais. Pagrindinis tikslas ateityje – į regresinę lygtį įtraukti kuo daugiau nepriklausomųjų kintamųjų, nes šalies išsivystymą lemia daugybė veiksnių.

Literatūra

- Badeeb, R. A., Lean, H. H., & Clark, J. (2017). The evolution of the natural resource curse thesis: A critical literature survey. *Resources Policy*, 51, 123–134. <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2016.10.015>
- Bensassi, S., Márquez-Ramos, L., Martínez-Zarzoso, I., & Suárez-Burguet, C. (2015). Relationship between logistics infrastructure and trade: Evidence from Spanish regional exports. *Transportation Research Part A: Policy and Practice*, 72, 47–61. <https://doi.org/10.1016/j.tra.2014.11.007>
- Bettin, G., & Zazzaro, A. (2016). *The impact of natural disasters on remittances to low- and middle-income countries*. Ancona. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2798145>
- Czernich, N., Falck, O., Kretschmer, T., & Woessmann, L. (2009). *Broadband infrastructure and economic growth*. Center for Economic Studies and Ifo Institute.
- Čekanaivičius, V. ir Murauskas, G. (2014). *Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tinkluose*. Vilniaus universiteto leidykla. <http://www.statistika.mif.vu.lt/wp-content/uploads/2014/04/regresine-analize.pdf>
- Čiegis, R., Dilius, A., Girdzijauskas, S., Griesienė, I., Sarvutytė-Gailiūnienė, M., Kiaušienė, I., Štreimikienė, D., Šikšnelytė, I., Pažeraitė, A., Simanavičienė, Ž., Žemaitis, G., Baležentis, T., Kniūkšta, B., Jurgelėnas, S., Vitunskienė, V., Vinciušienė, V., Atkočiūnienė, V., Mikalauskienė, A., Mikalauskas, I., Jasinuskas, E., Butvilaitė, A. ir Miceikienė, A. (2015). *Darna vystymosi problemos ir jų sprendimai Lietuvoje*. Vilniaus universitetas, Aleksandro Stulginskio universitetas.
- Europos Sąjungos Tarybos direktyva. (2017). *2017 m. gegužės 29 d. Tarybos direktyva (ES) 2017/952, kuria iš dalies keičiama direktyva (ES) 2016/1164, kiek tai susiję su trečiųjų valstybių mokesčių tvarkos neatitikimais* (OJ L 144, 7.6.2017, p. 1–11). <http://data.europa.eu/eli/dir/2017/952/oj>
- Frėjūtė-Rakauskienė, M., Marcinkevičius, A., Šliavaite, K. ir Šutinienė, I. (2013). Etniškumo ir identiteto tyrimų kryptys socialiniuose moksluose ir jų taikymas tiriant Pietryčių Lietuvos etninius procesus. *Etniškumo studijos*, 2, 13–47. http://www.ces.lt/wp-content/uploads/2014/10/2013_2_Frejute-Rakauskiene_ir-kt.pdf
- Human Development Reports. (2018). <http://hdr.undp.org/en/composite/trends>
- Ivlev, V. Y., Barkova, E. V., Ivleva, M. I., & Buzskaya, O. M. (2016). Environmental approach to the study of the modern stage of information society development: research prospects. *International Journal of Environmental & Science Education*, 11(16), 1–12. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1118765.pdf>
- IVPK. (2016). *Informacinės visuomenės plėtros komitetas*. https://ivpk.lrv.lt/uploads/ivpk/documents/files/Veikla/Veiklos_sri-tys/IVP_programos_statistiniai_rodikliai/Ataskaita%20IVP%20programa_%202017_GGG.pdf

- Jaumotte, F., Lall, S., & Papageorgiou, C. (2013). Rising income inequality: technology, or trade and financial globalization? *IMF Economic Review*, 61(2), 271–309. <https://doi.org/10.1057/imfer.2013.7>
- KOF Šveicarijos ekonomikos institutas. (2019). <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>
- Levišauskaitė, K., ir Safonovas, G. (2018). Mažų ir didelių kapitalo rinkų sąveikos analizė globalioje aplinkoje. *Applied Economics: Systematic Research*, 12(1), 75–94. <https://doi.org/10.7220/AESR.2335.8742.2018.12.1.5>
- Lietuvos HSM duomenų archyvas. (2019). *Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose*. Kaunas, Lietuva.
- Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija. (2015). *Galimas Lietuvos indėlis į ES – Afrikos strateginę partnerystę* (p. 1–76). Civitta.
- Lucas, R. E. (2015). *Internal migration in developing economies: an overview*. KNOMAD.
- Mačerinskaitė, R., Kėdaitis, V. ir Baležentis, T. (2016). Minimaliojo darbo užmokesčio ir makroekonominių rodiklių sąsajos Europos Sąjungoje. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 38(1), 36–47. <https://doi.org/10.15544/mts.2016.4>
- Marra, A. (2016). The pros and cons of fair value accounting in a globalized economy. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 31(4), 582–591. <https://doi.org/10.1177/0148558X16667316>
- Melnikas, B. (2015). Ilgalaikė socialinės ekonominės raidos strategija: teoriniai modeliai ir sprendimų prioritetai Lietuvos sąlygomis. *Public Policy and Administration*, 1–8.
- Miceikienė, A., ir Besusparienė, E. (2016). Optimalios ūkininkų mokesčių sistemos formavimas. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 38(3), 261–272. <https://doi.org/10.15544/mts.2016.21>
- Nielsen, L. (2011). *Classifications of countries based on their level of development: How it is done and how it could be done*. International Monetary Fund. <https://doi.org/10.5089/9781455216789.001>
- Pham, H. T., Dao, T. L., & Reilly, B. (2010). Technical efficiency in the Vietnamese manufacturing sector. *Journal of International Development*, 22(4), 503–520.
- RStudio. (n.d.). <https://rstudio.com/>
- Sunkad, G. (2019). The role of globalization in the world. *Journal of Political Sciences & Public Affairs*, 7(1), 1–3.
- Šupa, M. (2018). *Kas yra naujosios technologijos? Apibrėžimo ir technologinio turinio problematika ekspertiniuose dokumentuose ir korporatyvinėje komunikacijoje*. Vilnius University Press. <https://doi.org/10.15388/Im.2018.83.7>
- Tomaševičienė, O. ir Staroselskaja, J. (2018). Lietuvos darbo rinkos pokyčiai 2008–2016 metais. *Societal Studies*, 10(2), 322–340.
- Urbšienė, L. (2012). *Globalizacija ir jos įtaka Lietuvos finansų rinkai* (daktaro disertacija). Vilniaus universitetas, Vilnius.
- Viglia, G., Mauri, A., & Carricano, M. (2016). The exploration of hotel reference prices under dynamic pricing scenarios and different forms of competition. *International Journal of Hospitality Management*, 52, 46–55. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2015.09.010>
- Vlados, C., Deniozos, N., & Chatzinikolaou, D. (2018). The possible paths of a new globalization. *International Journal of Development and Sustainability*, 7(9), 2310–2333. <https://doi.org/10.5539/ibr.v11n8p9>
- Wong, R. (2016). *Is the age of Milton Friedman's dream of global integration and free markets coming to an end?* South China.

SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT IN DEVELOPED AND DEVELOPING COUNTRIES UNDER GLOBALIZATION: ESSENTIAL DIFFERENCES

M. Butkus, S. Jonušaitė

Abstract

Globalization is a process, which means the interrelationship of national economies across the whole world in affairs such as labor, trade, investment and the movement of services, goods and people with their knowledge and traditions. The phenomenon of globalization progresses all the time and involves total fields of the country. It can be claimed that every matter has its own advantages and disadvantages, globalization is not an exception. Because of these reasons, the study compares economic globalization, which manifests itself differently depending on the effects of globalization. Therefore, research objective – impact of globalization on strong and weak states of economic processes. Research objective – to analyze the contact of globalization on economic growth. Continuing, empirical research has chosen to investigate the interaction of some economic factors with real GDP, which is one of the main economic indicators characterizing the country's economic development. The main idea in the future – to include as many economic factors as possible in the study in order to achieve more accurate results.

Keywords: economy, development, globalization, developed country, developing country, differences, socio-economic development.